

Käräjäoikeuden virheellisesti tuomitsema valvontarangaistus

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Kanta-Hämeen käräjäoikeus oli 4.11.2020 asiassa R 20/1124 antamassaan tuomiossa nro 20/142131 tuominnut vastaajan yhdeksän kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta samanpituisen valvontarangaistukseen. Rikoslain 6 luvun 11 a §:n 1 momentin nojalla valvontarangaistukseen voidaan siinä säädetyin edellytyksin tuomita enintään kuuden kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Kanta-Hämeen käräjäoikeuden kärjätuomari A on antanut menettelystään 30.9.2021 päivätyn selvityksen. Kanta-Hämeen käräjäoikeuden laamanni on ilmoittanut, ettei hänellä ole asiassa lausuttavaa.

Asiassa pääkäsittelyssä syyttäjänä toiminut aluesyyttäjä B on antanut menettelystään 21.10.2021 päivätyn selvityksen ja valtakunnansyyttäjä 26.11.2021 päivätyn lausunnon.

RATKAISU

Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 6 luvun 11 a §:n 1 momentin mukaan rikoksenteijä, joka tuomitaan enintään kuuden kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta samansuuruisen valvontarangaistukseen, jos 1) rikoksenteijää ei voida 11 §:n 1 momentissa tarkoitetun esteen vuoksi tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitetun edellytyksen puuttumisen vuoksi tuomita yhdyskuntapalveluun, 2) valvontarangaistuksen tuomitsemiselle ei ole katsottava olevan aikaisemmin tuomituista valvontarangaistuksista tai ehdottomista vankeusrangaistuksista eikä kysymyksessä olevan rikoksen laadusta aiheutuvaa estettä, ja 3) valvontarangaistuksen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna rikoksenteijän sosiaalisten valmiuksien ylläpitämiseksi tai edistämiseksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Selvityksessään A on myöntänyt menettelleensä virheellisesti tuomitessaan vastaajan yhdeksän kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta valvontarangaistuksen. Hän on kertonut virheen johtuneen istunnon ratkaisuharkinnan kiireessä tapahtuneesta ajatusvirheestä, jolloin hän päätyi ehdottoman rangaistuksen sijaan määräämään vastaajalle valvontarangaistuksen, vaikka hänen tiedossaan sinällään oli, mikä laissa on valvontarangaistuksen maksimipituus.

A:n asiassa tekemä virhe on sijoittunut tuomarin tehtävän ydinalueelle ja koskenut sisällöltään yksiselitteisen säännöksen soveltamista. Virhe merkitsee lakiin perustumattoman rangaistuksen tuomitsemista vastaajalle ja asettaa hänet perusteetta eri asemaan kuin muut tuomioistuimissa tuomittavat henkilöt. Virhe on kerrotun vuoksi omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Tapauksessa virheestä ei ole aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Se on tullut korjatuksi syyttäjän valitettua käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen, joka on poistanut käräjäoikeuden vankeusrangaistuksen sijasta tuomitseman valvontarangaistuksen ja tuominnut vastaajan yhdeksän kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Syyttäjän menettelyn arviointi

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan syyttäjän on haastehakemuksessa ilmoitettava muun muassa rangaistusvaatimus. Säännöksen nojalla syyttäjän tulee haastehakemuksessa ilmoittaa vaatimuksensa vastaajan tuomitsemisesta rangaistukseen syytteestä tarkoitettusta rikoksesta. Lainkohta ei velvoita kuitenkaan syyttäjää haastehakemuksessa ilmoittamaan, minkä lajista tai suuruista rangaistusta hän vaatii. Yleinen käytäntö kuitenkin on, että syyttäjät ilmoittavat haastehakemuksessa vaatimansa rangaistuksen lajin ja määrän.

Mikäli asia ratkaistaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa säädetyssä niin sanotussa kirjallisessa menettelyssä pääkäsittelyä toimittamatta, on vastaajalle mainitun luvun 2 §:n 1 momentin mukaan haasteasiakirjojen tiedoksiannon yhteydessä annettava tieto syyttäjän esittämästä rangaistuksen lajista ja enimmäismäärästä. Kirjallisen menettelyn käyttämisen yhteydessä syyttäjän tulee siten jo haastehakemuksessa esittää seuraamuskannanottonsa.

Edelleen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan asianosaisten tulee pääkäsittelyssä loppulausunnossaan tarvittaessa esittää käsityksensä rikoksen seuraamuksesta.

Käsiteltävässä asiassa haastehakemuksen laatinut syyttäjä oli kirjannut haastehakemukseen syyttäjän kannaksi seuraamuksesta seuraavaa: ”Vastaaja on tuomittava teostaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen koventamisperuste ja aikaisemman ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano huomioiden. Vastaaja voidaan tuomita ehdottoman vankeuden sijasta valvontarangaistukseen, mikäli hän siihen soveltuu ja antaa suostumuksensa. Vastaaja on tuomittava vähintään 10 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen.”

Yhdyn valtakunnansyyttäjän lausunnossaan esittämään näkemykseen siitä, että haastehakemuksen seuraamuskannanotto olisi voinut olla muotoilultaan hieman selkeämpi. Kannanotto on ollut mahdollista ymmärtää myös siten, että syyttäjä vaatisi valvontarangaistusta kymmenen kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta, jollainen rangaistus olisi lakiin perustumaton.

Tuomiovaltaa käyttävien riippumattomien tuomioistuinten tehtävänä on tuntea ja soveltaa lakeja asianmukaisesti ja määrätä rangaistus. Syyttäjän haastehakemuksessa tai pääkäsittelyssä esittämä seuraamuskannanotto ei ole tuomioistuinta sitova. Tuomioistuin päättää rangaistuksesta itsenäisesti ja voi tuomita jopa vastaajalle seuraamuskannanottoa ankaramman rangaistuksen, kunhan vastaajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi ([HE 200/2017 vp](#) s. 44).

Tuomioistuimien tuntee lain, ja syyttäjän ei tarvitse kiinnittää tuomarin huomiota esimerkiksi yksiselitteiseen lain säädökseen siitä, että yli kuuden kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta ei voi määrätä valvontarangaistusta. Syyttäjän rikosprosessuaalisten velvollisuuksien mukaisena ei kuitenkaan voisi pitää lakiin perustumattoman seuraamuskannanoton esittämistä.

Käsiteltävänä olevassa asiassa pääkäsittelyssä syyttäjänä on toiminut haastehakemuksen laatineen syyttäjän sijasta aluesyyttäjä B. Käräjäoikeuden pöytäkirjaan on kirjattu syyttäjän esittäneen pääkäsittelyssä haastehakemuksesta ilmenevän syytteen ja muut vaatimukset. Käräjäoikeuden tuomioon on kirjattu syyttäjän vaatineen vastaajalle yhteistä ”kymmenen kuukauden – vuoden mittaista” ehdotonta vankeusrangaistusta, jonka sijasta vastaaja tuli tuomita valvontarangaistukseen, josta oli hankittu soveltuvuus selvitys ja johon vastaaja suostui ja soveltui.

Selvityksessään B on ilmoittanut, että käräjäoikeuden tuomioon kirjattu ei vastaa hänen muistikuviaan eikä käräjäoikeuden pöytäkirjaan tehtyä kirjausta ja haastehakemusta. Asiasta käytävissäni olevan selvityksen perusteella jää sinänsä epäselväksi, millä tavoin hän itse oli pääkäsittelyssä seuraamuskannanoton tarkalleen ottaen esittänyt.

B on selvityksessään tuonut ilmi, että syyttäjät vaativat ehdotonta vankeusrangaistusta, ja tuomioistuimen harkinnassa on, tuomitaanko sen sijaan valvontarangaistus, koska valvontarangaistuksen edellytyksenä on muun muassa vastaajan suostumus ja soveltuvuus. Hän ei ollut erikseen kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota siihen, että yli kuuden kuukauden pituista valvontarangaistusta ei voi tuomita. B on todennut, että valvontarangaistus olisi tapauksessa ollut mahdollinen esimerkiksi silloin, jos käräjäoikeus ei olisi syyttäjän vaatimuksen mukaisesti soveltanut koventamisperustetta eikä laittanut ehdollista vankeusrangaistusta täytäntöön.

Haastehakemuksen kirjattua seuraamuskannanottoa on ollut mahdollista tulkita B:n selvityksestä ilmenevin tavoin siten, että syyttäjän vaatimuksena on ollut kymmenen kuukauden ehdoton vankeusrangaistus, ja että valvontarangaistuksen osalta asia on jätetty tuomioistuimen harkintaan sen varalta, että syyttäjän kaikki vaatimukset eivät menesty. Pidän lähtökohdaltaan ymmärrettävänä, ettei B ole varautunut siihen, että käräjätuomari tulkitsisi seuraamuskannanotossa syyttäjän vaativan rangaistusta vastoin lain säännöstä.

Totean, ettei minulla ole aihetta arvostella syytettä pääkäsittelyssä ajaneen B:n menettelyä. Myöskään haastehakemuksen asiassa laatineen syyttäjän menettely ei anna aihetta toimenpiteisiin.

B on ilmoittanut tyytymättömyyttä käräjäoikeuden tuomioon ja valittanut hovioikeuteen, joka on valituksen johdosta poistanut vankeusrangaistuksen sijasta tuomitun valvontarangaistuksen ja

tuominut vastaajan yhdeksän kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Yhdyn valtakunnansyyttäjän näkemykseen, että B on näin asiassa menetellessään toiminut oikein ja syyttäjän rikosprosessuaalisten velvollisuuksien mukaisesti.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden kärjätuomari A on menetellyt asiassa lainvastaisesti tuomitsaan vastaajan yhdeksän kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta valvontarangaistukseen, vaikka rikoslain 6 luvun 11 a §:n nojalla valvontarangaistus voidaan tuomita enintään kuuden kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla A:lle huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Turun hovioikeudelle.

Syyttäjien menettely asiassa ei anna aiheutta toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki